

MYNT KONTAKT

NOVEMBER 1979

8

SVERIGE 7:50
NORGE 9:25
DANMARK 9:50
INKL. MOMS

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGENS TIDSKRIFT

En Götalands- brakteat

Sid 156

ISOTOPER OCH NUMISMATIK

Sid 158

PENNINGPUNGAR MED MYNT

Sid 160

PROVSEDLAR PÅ AVVÄGAR

Sid 164

KRONPRINSENS EXAMENSMEDALJ

Sid 170

SUOMALAISET LUKIJAMME VOIVAT KIRJOITTA A MEILLE SUOMEKSI

Sid 163

NYUTKOMMEN

Prisguide över "Sveriges Mynt 1818-1979 med värderingspriser 1980". Pris 14:- exkl. porto.

Vi hälsar alla välkomna till våra

**NYA LOKALER
KUNGSGATAN 28**
(Norra Kungstornet, f.d. PK-banken)

**B. AHLSTRÖM
MYNTHANDEL AB**

Kungsgatan 28
Box 7662 103 94 STOCKHOLM
Tel. 08-101010, 140220.

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

är en sedan ett par år etablerad sammanslutning av mynthandlare, hitintills 21 företag i nio olika städer i landet. Föreningen är ensam i sitt slag i Sverige. Samtliga är medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen och har skrivit under upproppet mot myntförfälskningar. – Genom samarbete med de övriga medlemmarna vill varje mynthandlare förbättra och utöka sina tjänster.

De nuvarande medlemmarna är:

B. Ahlström Mynthandel AB
Kungsgatan 28, Box 7662
103 94 Sthlm 7, tel. 08-10 10 10

Amneklevs Mynthandel
Skolgatan 20, 602 25 Norrköping
tel 011-10 29 50

Yngve Almer Mynthandel
Storgatan 49, Box 2068
700 02 Örebro, tel. 019-13 50 61

Flodbergs Mynthandel
Stora Nygatan 17, 211 37 Malmö
tel. 040-12 99 30

Handelsbolaget Mynt och Medaljer
Sveavägen 96, Fack, 104 32 Sthlm 9
tel. 08-34 34 23

Hirsch Mynthandel AB
Malmskillnadsgatan 29
111 57 Sthlm, tel. 08-11 05 56

Karlskrona Mynthandel
Hantverkaregatan 11
371 00 Karlskrona, tel. 0455-813 75

Malmö Mynthandel AB
Kalendegatan 9, 211 35 Malmö
tel. 040-11 65 44

Mattssons Mynthandel
Kungsängsgatan 21 B
753 22 Uppsala, tel. 018-13 05 54

Norrträje Mynthandel
Tullportgatan 13, Box 4
761 00 Norrtälje, tel 0176-168 26

Nordisk Varutjänst Nova
Södra Strandgatan 3, Box 40
701 02 Örebro, tel. 019-12 05 11

Myntfären Numis
Vallgatan 1, Box 2332
403 15 Göteborg, tel 031-13 33 45

Svea Mynt & Frimärkshandel AB
Stureplan 4, Box 5358
102 46 Stockholm, tel. 08-10 03 85/95

Ulf Nordlinds Mynthandel AB
Nybrogatan 36, Box 5132
102 43 Sthlm, tel. 08-62 62 61

J. Pedersen Mynthandel
Skolgatan 24, 502 31 Borås
tel. 033-11 24 96

Peo Mynthandel AB
Drottninggatan 29, Box 16 245
103 25 Sthlm, tel. 08-21 12 10

Strandbergs Mynthandel AB
Arsenalsgatan 8, 111 47 Sthlm
tel 08/20 81 20, 20 51 10

Ticalen Mynthandel
Stureplatsen 3, 411 39 Göteborg
tel. 031-20 81 11

R. Uppgrens Mynthandel
Renstiernas Gata 29, Box 11 080
100 61 Sthlm, tel. 08-44 82 81

I. Wallin Myntgalleri AB
Stora Nygatan 14, 111 27 Sthlm
tel. 08-20 27 51

Håkan Westerlund Mynthandel
Vasagatan 42, 111 20 Sthlm
tel. 08-11 08 07

SVERIGES MYNTHANDLARES FÖRENING

Box 5132, S-102 43 Stockholm

MYNTKONTAKT

SVENSKA NUMISMATISKA
FÖRENINGENS TIDSKRIFT

Östermalmsgatan 81
114 50 Stockholm
Telefon 08-67 55 98
(måndag-fredag kl 10.00-13.00)

Myntkontakt:

Postgiro 42 30 50-4

Bankgiro 219-0502

Svenska Handelsbanken

Myntkontakt utkommer den 1 i
månaderna februari - maj och
september - december.

Prenumeration: helår 55:-

REDAKTION

Huvudredaktör

och ansvarig utgivare:

Frank Olrog

Telefon 08-26 14 57

Arkitektvägen 29

161 45 Bromma

Biträdande redaktörer:

Madeleine Greijer

Torbjörn Sundquist

Copyright:

Myntkontakt och respektive
författare, vilka ansvarar för
sakinnehållet i sina bidrag

ANNONSER

Bokning

Telefon 08-67 55 98, 756 86 62

Annonspriser exkl. moms:

2 sidor (mittuppslag)	2 000:-
2:a omslagssidan	1 200:-
omslaget 4:e sida	1 500:-
1/1 sida (157×220 mm)	1 000:-
2/3 sida (104×220 mm)	700:-
1/2 sida (157×108 mm)	525:-
1/3 sida (50×220 mm)	375:-
1/4 sida (76×108 mm)	290:-
1/6 sida (50×108 mm)	200:-
1/12 (50×52 mm)	110:-

Sista materialdag:

Den 5:e i månaden
före utgivning

Annonsmaterial:

Negativ eller positiv offsetfilm

Sändes till Ordfront

Fack. 104 32 Stockholm

Annonsor som ej är förenliga
med SNF:s, FIDEM:s och
AINP:s etik
kommer att avböjas

ISSN nr 0435-8245

SVENSKA NUMISMATISKA FÖRENINGEN

HÖSTENS FÖRENINGSTRÄFFAR:

NOVEMBER

Tisdag 6 kl 18.30 Föreningsmöte. Diskussion om kvalitetssättning på de senaste hundra årens svenska mynt under ledning av Rolf Alstertun och Yngve Almer. Lokal: Historiska Museernas lunchrum, Storg 41, Stockholm

Lördag 17 kl 13.00 Antiksektionen. Lokal: Östermalmsgatan 81, Stockholm. Vilken litteratur behöver man för studium av antika mynt? Hur skaffar man den?

Onsdag 21 Bernadottesektionen besöker Hirsch Mynthandel, Malmskillnadsgatan 29, Stockholm för att titta på och diskutera kring de mynt, som skall försäljas på auktionen den 25/11. Samling kl 17.00 i affären.

DECEMBER

Lördag 1 kl 14.00 Medeltidssektionen. Rolf Alstertun kåserar om utländska mynt som cirkulerat i Sverige. Lokal: Historiska Museernas lunchrum, Storgatan 41, Stockholm.

Onsdag 12 kl 18.30 Liten julfest med kaffe, frågesport och lotteri. Lokal: Historiska Museernas lunchrum, Storgatan 41, Stockholm

Måndag 17 kl 18.30 Antiksektionen. Mats Nörle berättar om kejsar Vespasianus. Tag gärna med egna mynt! Lokal: Östermalmsgatan 81, Stockholm

Årmötesjetongen! Kontakta kansliet!

Foto: Jüri Tamsalu.

ETT BRA INITIATIV

Bernadottesektionens inom Svenska Numismatiska Föreningen initiativ att hålla ett möte i Hirsch Mynthandels AB lokaler för att studera Bernadotte-mynten bland höstens auktionsmaterial kan mana till efterföljd. Mynthandlarnas kunskaper och innehav av numismatiska objekt kanske inte utnyttjats till-

räckligt rent föreningsmässigt. Begränsade grupper kunde t ex tänkas ges tillfälle att bese Bjarne Ahlströms besittningsmynt eller Ulf Nordlinds medaljer och bibliotek. Jag tror alla mynthandlare skulle vara positiva till förfrågningar av detta slag. Början är gjord - fortsättning kan följa.

FO

EN GÖTALANDSBRAKTEAT FRÅN 1200-TALET

Av Rolf Alstertun och Bengt Hemmingsson

Fig 1. Skala 3x1. Foto: KMK

Den svenska myntserien är endast delvis grundligt genomforskad, liksom många andra områden inom numismatiken. Ett ständigt arbete pågår emellertid för att täppa till de luckor som finns. Sålunda är t ex avdelningen Sturetiden i projektet Sveriges Mynthistoria nu i slutfasen. Kartläggningen av vikingatidens mynt har pågått länge och inom nyare tidens serier forskas i plåtmyntningen och i Karl XI:s mynt, för att nämna några exempel. Under det fortsatta forskningsarbetet kommer säkerligen nya viktiga upptäckter att göras i form av helt nya typer, årtal och varianter.

Ett mynt som vi med dessa rader vill fästa uppmärksamheten på är emellertid varken nypupptäckt eller opublicerat. Det rör sig om en brakteat, som alltsedan den första gången påträffades har fört en anonym tillvaro bland den grupp mynt som ej med bestämdhet har kunnat föras till Sverige. Myntet kan beskrivas enligt följande:

Brakteat med sexuddig stjärna (sol?), vid vars sida månskära, inom slät ring. I vardera av stjärnans strålvinklar en kula (= sex stycken). LL grupp XIX:1.¹ Vikt: Sex undersökta exemplar, varav fem kompletta – 0,14; 0,12; 0,10; 0,08 resp 0,07 g. (Medelvikt 0,10 g.)

Typen synes ha framkommit för första gången i och med påträffandet av den stora myntskatten från Styra i Östergötland år 1786. I en förteckning över skatten, upprättad av Jacob von Engeström strax efteråt, beskrivs typen med kommentaren att "deraf sågs 3 st"². Märkligt nog tycks dock von Engeström ej ha observerat månskäran vid sidan av stjärnan. Den teckning av typen som beledsagar hans manuskript är dock ej helt tydlig; ena kanten av myntet är diffust framställd. Möjligen kan just det exemplaret ha varit skadat eller dåligt utpräglat på det ställe där månskäran normalt befinner sig. I så fall borde han emellertid ha observerat den detaljen på något av de andra två exemplaren. Ett exemplar i Kungl Myntkabinetet härstammar med största sannolikhet ur Styraskatten, liksom ett privatägt mynt (Fig 1. 0,12 g). Båda exemplaren uppvisar samma, för fyndet karakteristiska ljusgröna patina. De övriga undersökta exemplaren framkom år 1951 vid undersökningar av Halltorps kyrka i Småland, ett i form av ett lösfynd (skadat) och de övriga ingående i en liten skatt. Då vi ej har eftersträvat att kartlägga samtliga kända exemplar kan dock fler komma att upptäckas i offentliga och privata samlingar.

Fig 2. Skala 2x1. Foto: ATA

Vad talar då för att typen är svensk? Oss veterligen har den aldrig påträffats utanför Sverige. Där emot kan den förväxlas med samtida norska mynt. Liknande brakteater präglades i vårt grannland under Håkon Håkonssons (1217–63) regering. Dessa mynt uppvisar dels sextill åttauddiga stjärnor med punkter mellan strålarna, utan månskära (Fig 2), dels en typ med en månskära som nästan omsluter en betydligt mindre stjärna – eller snarare sol, eftersom dess strålar ej pekar rätt ut utan är något svängda, samtliga i samma riktning (Fig 3).³ Medelvikten för dessa brakteater ligger strax över vår typs värden, 0,14–0,12 g, och silverhalten i de säkert norska mynten från denna tid är mycket låg, ca 25–30%. Halten i vår brakteat är visuellt hög; den synes vara jämförbar med de vanligaste brakteattyperna i Styrafyndet, de med antingen krönt, framvänt huvud eller lejonhuvud åt höger eller vänster inom slät ring (Fig 4–5). Haltanalyser av dessa typer har givit värden kring 800–825/1000.⁴

Fig 3. Skala 2x1. Foto: KMK

Plantsformen hos de norska mynten från denna tid skiljer sig också; den är åttkantig, medan vår brakteat har en form som helt överensstämmer med de nyss nämnda svenska typerna. Även andra tekniska detaljer, såsom diameter, den yttre ringens bredd och präglingens djup pekar på ett götalandiskt ursprung. Medelvikten för Göta-

Fig 4-5. Skala 2x1. Foto: ATA

landsmynten från första halvan av 1200-talet ligger mellan 0,11 och 0,17 g; det förstnämnda värdet finner vi bland det tidiga 1200-talets myntgrupper, medan de senare har en högre medelvikt. Ett baltiskt ursprung för stjärna/månbrakteaten kan uteslutas, då detta områdes präglingar (också representerade i Styraskatten) vikts- och storleksmässigt samt tekniskt saknar all anknytning.

När kan då denna brakteat ha präglats? Styrasyndets nedläggningstid är ej helt säkert fixerad, men av allt att döma tillhör det 1200-talets mitt. Skattfyndet från Halltorps kyrka bestod i övrigt av följande mynt:⁵

- Götaland: Erik Knutsson? (1208-16). Brakteat med krönt, framvänt huvud. (LL grup XI B?) 1 ex. Johan Sverkersson (1216-22). Brakteat med rovfågels huvud åt vänster. (LL grupp XIV:2) 1 ex.
- Gotland: Efter ca 1210/20. Ensidiga penningar. (LL grupp XX, XXII) 28 ex.

lerna hör till ungefär samma tidsperiod, ca 1230-50.

Vad beträffar motivet stjärna/månskära så finner vi även i den danska myntserien liknande motiv bland de s k borgarkrigsmynten. Det väl intressantaste är ett av Hauberg till Erik Glipping (1259-86) och Nørrejyland förlagt mynt (Fig 6). Det uppvisar på ena sidan stjärna och månskära, på den andra en sol eller stjärna, även här med svängda strålar.⁶ Samtliga dessa motiv synes dock gå tillbaka på en irländsk prägling, en penny slagen för Johan utan land (1199-1216) under tidsperioden 1204-11 (Fig 7).⁷ Frånsidan är här försedd med en triangel, vari en månskära, en sol och tre små stjärnor. Motivet stjärna/månskära förekommer även på ett franskt feodalmynt från 1200-talet, en denar slagen för markisen Raimond VII (1222-49) av Provence.⁸

Nørre-Jylland

Fig 6. Skala 1x1.

De troligen äldsta mynten - de båda från Götaland - är mycket slitna eller skadade, vilket tyder på att de cirkulerat en viss tid innan de anförtrötts åt jorden. De gotländska myntens dominans i den lilla skatten är ej märklig, då Halltorp endast ligger drygt ett par mil söder om Kalmar. Tyvärr är dateringen av dessa präglingar ej fullt säker; den som här angivits skall ses med reservation. Förslagsvis vill vi dock förlägga skatten, och därmed också vår brakteattyp, till senast 1230-talet.

De ovan beskrivna norska paral-

Även under antiken förekommer samma motiv, t ex på drachmer präglade för konung Juba II och drottning Kleopatra Selene av Mauretanien (25 f.Kr-23 e.Kr.); på romerska aurei och denarer slagna år 42 f.Kr för P. Clodius samt på denarer slagna år 19 f.Kr för kejsar Augustus.⁹

Vi avstår här ifrån att försöka tolka motivet på vår brakteattyp och nöjer oss med att konstatera, att myntet verkligen hör hemma i 1200-talets gotländska serie. Vi hoppas LÄSARNA av denna artikel har kompletterande upplys-

ningar och synpunkter att lämna, t ex beträffande TOLKNINGEN AV MYNTMOTIVET eller FÖREKOMSTEN AV YTTERLIGARE EXEMPLAR i offentlig eller privat ägo. Vi hoppas slutligen att kommande forskning skall kunna ge ett exakt svar på frågorna var, när och varför detta sällsynta mynt präglades.

Noter:

- L.O. Lagerqvist: Svenska mynt under vikingatid och medeltid samt gotländska mynt (Sthlm 1970).
- B. Thordemann-N.L. Rasmusson: Jacob von Engeströms beskrivning av Styrasyndet (NNÅ 1936) s. 124.
- Ahlström-Brekke-Hemmingsson: Norges mynter (Sthlm 1976) s. 20; K. Skaare: Norsk utmyntning på Håkon Håkonssons tid (NNÅ 1970).
- LL s. 67.
- N.L. Rasmusson: Kungl Myntkabinetet år 1960 (NNÅ 1961) s. 168.
- H. V. Mansfeld-Büllner: Afbildninger af samtlige hidtil kjendte danske mønter fra tidsrummet 1241-1377 (Kbhvn 1887) nr 172.
- M. Dolley: Medieval Anglo-Irish Coins (London 1972) s. 6 f.
- F. Poey d'Avant: Monnaies féodales de France (Paris 1858-1862), nr 3726.
- J. Mazarid: Corpus Nummorum Nvmidiaie Mavretaniaeqve (Paris 1955), 299; M.H. Crawford: Roman Republican Coinage (Cambridge 1974), 494/203; A Catalogue of Coins of the Roman Empire in the British Museum vol. I (London 1972), 32.

Fig 7. Skala 2x1. Foto: KMK

ISOTOPER OCH NUMISMATIK

Av FILIP HÄRENSTAM

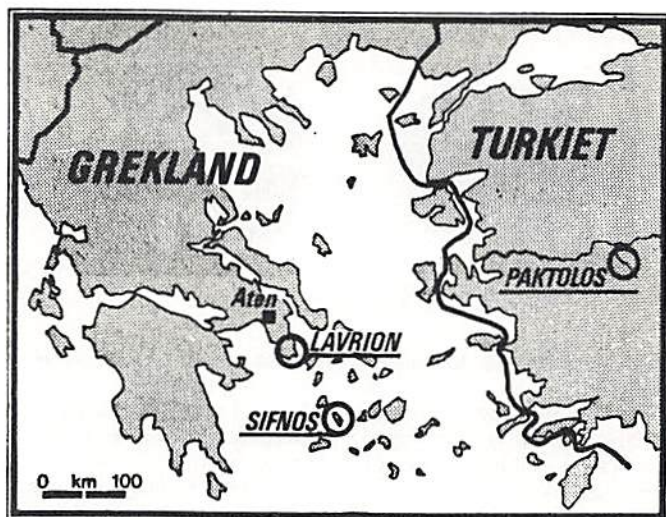
Vi som läste kemi i detta sekels början, hade aldrig hört talas om isotoper. Kemins grundämnen, som stod stramt uppordade i Mendelejevs periodiska system, hade vart och ett sin bestämda atomvikt, som man inte ruckade på. Sålunda fick man lära sig, att t ex järn (Fe) hade atomvikten 56, silver (Ag) 108, tenn (Sn) 119 etc, och därmed basta. Nu får man lära sig, att det finns atomslag, s k isotoper, som har samma atomnummer, dvs tillhör samma grundämne, men har *olika* atomvikt. Så har t ex vanligt bly med atomvikten 207,21 visat sig ha blyisotoper med atomvikterna 206, 207 och 208, och tenn t ex har tio stabila isotoper.

Isotoper upptäcktes först bland de radioaktiva grundämnena och dessas isotoper har nu sedan länge fått en allt vidsträckt användning inom vetenskap, teknik och medicin. På de yttersta av dessa dagar har även numismatiken tagit isotoper i sin tjänst.

"Handelsblatt Dusseldorf-Frankfurt" meddelar i sitt nummer av den 6 december 1977 i en stort uppslagen artikel, att ett stort projekt sedan någon tid varit i gång för att utrona, varifrån silvret till de äldsta mynten i östra Medelhavsområdet härstammade. Med hjälp av högkänsliga instrument och förfinade analysmetoder, (från början avsedda för bl a undersökningar av markprover från månen) har man gett sig i kast med analys av en silverskatt, funnen år 1969 i Egypten.

I samarbete med tyska, grekiska och turkiska arkeologer, gruvspecialister och naturvetare av skilda discipliner under ledning av Professor Wolfgang Gentner, tidigare Direktör för Max Planck-Institutet för Kärnfysik i Heidelberg, lyckades man spåra de gamla silvergruvor, från vilka metallen till mynten i den ovan nämnda silverskatten härstammade.

"Handelsblatt" meddelar vidare, att Prof Gentner nyligen givit pressen en första inblick i de ännu (1977) pågående undersökningarna.

ETT INTRESSANT MYNTFYND FRÅN HERODOTOS' DAGAR

År 1969 upptäckte tre arbetare – om av en slump eller vid en gravplundring är icke klarlagt – omkr 300 km söder om Kairo, vid den gamla egyptiska staden Siut (Assiut) en myntskatt på ca 900 st mycket gamla grekiska silvermynt. På hemliga vägar fördes myntskatten ur landet och blev tillgänglig för myntkännare och numismatiker. Fyndet är publicerat av M. Price – N. Waggoner: *The Assiut Hoard* (1975). De daterar nedläggningen till år 475 f Kr, alltså under den grekiske historieskrivaren Herodotos' tid och ca 5 år efter slaget vid Salamis, då perserna definitivt tvingades lämna Grekland.

på mynten hade emellertid en fördel. Prof Gentner, själv en intresserad numismatiker, kunde nu för sitt forskningsprojekt (med medel som ställts till förfogande av Volkswagenwerk) köpa 120 st starkt skadade mynt ur samlingen till ett förhållandevis billigt pris.

FÖRSÖKSMETODEN

Försöksmetoden består i att med största precision, mynt för mynt, bestämma halten av olika blyisotoper i myntsilvret. Sedan kommer turen till silvergruvorna. I enlighet med sin geologiska förhistoria härskar i varje gruva en alldeles bestämd och endast för denna fyndort karakteristisk blyammansättning. Man kan alltså genom jämförelse av

Fig 1. Sicilien, Zankle, tetradrachm 494-490 f Kr. Från Assiut fyndet, nu i Kungl Myntkabinettet, Stockholm.

Även om skatten är ytterst intressant för forskarna är den kanske inte så mycket för samlare. Alla mynten visade nämligen svåra skador, alla företedde djupa hugg (= probermärken). Detta är en vanlig företeelse. Tydligt hade ägaren – kanske en silversmed – velat kontrollera silverkvaliteten. Skadorna

myntets isotoper med isotoperna i gruvans slagg och malmrester avgöra, om myntsilvret tagits från nämnda gruva. Isotoperna måste stämma överens. I sammanhanget är det att märka, att då silver utvinnes ur mineralet blyglans, innehåller även de bästa silvermynt spår av bly.

Vid universitetet i Oxford finns ett Isotop-laboratorium, som specialiserat sig på bly, och därvid kan utföra extremt noggranna mätningar. Detta laboratorium anlätades nu för Gentnerprojektet.

UPPDELNING AV DE 120 SILVERMYNTEN PÅ REPSKETIVE SILVERFYNDIGHETER

Så kunde då arbetsgruppen gå till en uppdelning av silverskattens 120 mynt i olika grupper alltefter deras olika halt av spärelement och inblandning av koppar, guld och bly, allt enligt Oxford-laboratoriets utlåtande. därmed klargjordes vilka mynt – oberoende av präglingsort – som härstammade från samma gruva eller samma bergverk.

I nästa skede av undersökningen (vilken ännu icke är fullt avslutad) måste så de gamla gruvorna återfinnas och undersökas, för att fördelas på de riktiga myntgrupperna med avseende på lika koncentration av föroreningar i avfallet.

Därvid visade det sig, att myntsilvret från denna tid i allt väsentligt härstammade från tre källor, nämligen från berget Laurion på Attikas sydspets, från ön Sifnos i ögruppen Kykladerna samt från guldvaske-rier i floden Paktolos i närheten av Sardes, tidigare Lydiens huvudstad men vid den här aktuella tidpunkten annekterad av Persien.

I Paktolos' meander-slingror fanns det silverhaltiga guld, elektron, som var grunden till kung Krösus' sagolika rikedom. Medan i Laurion silvret utvanns ur blyglans, var utgångsmaterialet för myntframställningen i Sardes elektron, som bestod av ca 80 procent guld och ca 20 procent silver. De äldsta mynten, som över huvud cirkulerade, bestod ännu av denna ljusgula elektron-metall. Förr ansågs elektronmynten vara gjorda av en naturlig legering men moderna undersökningar har klarlagt att de är av en konstgjord legering.

I Assiut-skatten visade sig andelen av mynt, tillverkade av spanskt silver, vara förvånande liten. De antika författarna talar ofta om de rika spanska silvergruvorna. Så skall fenicierna ha fraktat mycket silver från Spanien till Egypten och grekerna fört silver från Spanien till handelsmetropolen Ägina i den Saroniska viken på västsidan om Attika. Prof Gentner och dennes medarbetare har dock entydigt för-

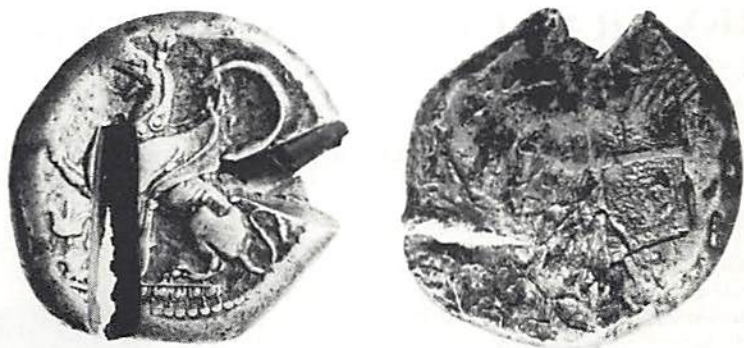

Fig 2. Thrakien, Abdera, oktadrachm (1:2) ca 500-480 f Kr. från Assiut fyndet.

klarat, att ägineterna åtminstone vid den här aktuella tiden icke använt myntsilver från Spanien.

En stor del silver kom däremot från gruvorna på ön Sifnos. Därav kan man sluta, att ägineterna dåmera behärskat denna ö. Detta har historikerna redan tidigare förmodat, men det låter sig nu med stor bestämdhet bekräftas. En mindre del av de äginetiska mynten består av

silver från Laurion, vilket utgjorde grunden till atenarnas rikedom. Prof Gentner drar därav slutsatsen, att atenarna velat dela med sig av sitt silver åt ägineterna för att vinna dessa på sin sida i kampen mot perserna.

Som ovan nämnts, har Heidelberg-forskarnas undersökning ännu inte avslutats och slutredogörelsen lär väl ännu låta vänta på sig.

SVENSK-KINESISKT NUMISMATISKT SAMARBETE PÅBÖRJAT

Två medlemmar i Svenska Numismatiska Föreningen, *Torgny Lindgren* och *Ulf Nordlind*, har nyligen varit i Kina och bl a besökt myntkabinettet i Historiska museet i Peking. På bilden härövan ser vi myntkabinettets chef, dr *Keng Tsung-jen*, tillsammans med de bägge svenskarna. Dr Keng berätt-

tade, att samlingarna håller på att ordnas om med tanke på en blivande permanent myntutställning. Det svenska materialet i myntkabinettet var ringa.

MYNTKONTAKT skall i ett kommande nummer ge några numismatiska glimtar från våra dagars Kina.

Torgny Lindgren, Keng Tsung-jen och Ulf Nordlind

TVÅ PENNINGPUNGAR MED BEVARAT INNEHÅLL AV MYNT

Av LARS O LAGERQVIST

Författaren presenterar nedan två skinnpungar från resp 1600- och 1700-talen, i bägge fallen med ett antal äldre kopparmynt kvarliggande.

I början av 1960-talet gjorde nuvarande avdelningsdirektören vid riksantikvarieämbetet Åke Nisbeth författaren uppmärksam på att det i Häradshammars kyrka i Östergötland förvarades en synbarligen ålderdomlig skinnpung, innehållande huvudsakligen 1600-talsmynt, alla av koppar; pungen skulle ha funnits i kyrkan så länge man mindes och någon anteckning om hur den kommit dit existerar ej. Genom tillmötesgående från kyrkoherde Erik Graham har Kungl Myntkabinettet, där förf då var anställd, haft tillfälle att undersöka och fotografera både pungen och de i denna förvarade mynten.

Pungen är av sämskskinn, sammanfogad med linneråd och på två ställen lagad med runda skinnlappar i samma material; allt tyder på att den varit väl använd. Dess största höjd är 18, bredd 9 cm, fig 1. Den rem som en gång suttit trädd genom hålen upptill har gått förlorad.

20 av mynten är 1-ören från Karl XI:s regering. De övriga härstammar från Ulrika Eleonora (1 öre k.m. 1719) samt från Karl XIV Johan och Oskar I. De yngre mynten har med all sannolikhet lagts ned i pungen vid ett eller flera senare tillfällen, medan 1600-talspräglingarna mycket väl kan ha funnits med från början. Pungen är enligt fil dr Agnes Geijer av allt att döma från 1600-talet.

En beskrivning av mynten blir som följer:

Karl XI

1. Avesta, 1 öre s.m. 1669. Holmberg 897. 42,0 g.

*2. Som föregående men 1673. Som Holmberg 901, men åtsidans krona varierande. 51,52 g.

3-4. Som föregående men 1675. Holmberg 902. 41,86 och 42,52 g.

5. Som föregående men 1676. Som Holmberg 904, men stjärnans övre spets nående till rutan, 40,94 g.

6. Som föregående. Som Holmberg 903-905; till följd av skada på fransidan ej närmare bestämbar till nummer. 39,06 g.

7-8. Som föregående men 1677. Holmberg 906. 39,70 och 40,55 g.

*9-10. Som föregående. Som Holmberg 906, men punkt efter ÖR och stjärna som nr 903. 40,12 och 42,68 g.

11. Som föregående. Som Holmberg 906, men punkt efter ÖR och övre stjärnspetsen på 1 mm avstånd från rutan. 40,12 g.

12. Som föregående men 1678. Som Holmberg 907, men åtsidans krona snett inplacerad över skölden, 39,13 g.

13-14. Som föregående men 1680. Holmberg 909. 35,62 och 36,10 g.

15. Som föregående men 1683. Holmberg 910. 38,72 g.

*16. Som föregående. En liten halvmåneformig bit saknas nedtill (räknat på åtsidan). Detta förekommer ofta på valsverkspräglade mynt, beroende på oskicklighet eller sparsamhet vid utskärningen av det närmast föregående myntet på det färdigpräglade bandet och fram-

1. Penningpung av sämskskinn, förvarad i Häradshammars kyrka, Östergötland, och några av mynten i denna. Foto (liksom 2-4): Nils Lagergren, ATA.

träder även på andra mynt än dem Holmberg anger (jfr t ex fig 2:2). 35,80 g.

17. Som föregående. Skadat ex. (inkomplett). Som Holmberg 910, men pilspetsen på 2 mm avstånd från rutan.

18. Som föregående men 1685. Som Holmberg 912. 41,84 g.

19-20. Som föregående men 1686. Som Holmberg 913, men stjärnspets som förefaller sträcka sig över hela myntet. 37,16 och 39,10 g.

Samtliga har stämpelställning 180°, dvs fransidan är vänd nedåt jämfört med åtsidan.

2. Några av de kopparmynt (1 öre s.m. från Karl XI) som låg i pungen från Häradshammars kyrka.

Ulrika Eleonora

21. Stockholm, 1 öre k.m. 1719 (ompräglad nödmynt). Lindgren 15.

Karl XIV Johan

- 22. Avesta, 1/2 skilling 1821.
- 23. Avesta, 1/4 skilling 1820.
- 24. Som föregående men 1828.
- 25. Avesta, 1/6 skilling 1831.
- 26. Stockholm, 2/3 skilling b:co 1836.
- 27. Stockholm, 1/3 skilling b:co 1839.

Oskar I

- 28. Stockholm, 1/6 skilling b:co 1847.
- 29. Som föregående men 1855.

* Med stjärna utmärkta mynt är avbildade på fig 2.

I beskrivningen citerad litteratur:

Berta Holmberg: Beskrivning över Isidor Adolf Bonniers samling Carl XI:s mynt, Stockholm 1931. – Det kan diskuteras, om det ö h t är värt att citera den Bonnierska katalogen när det gäller kopparmynten, som är på en gång både summariskt och "knappologiskt" beskrivna. I vissa

hänseenden, t ex kronans och lejonets utformning (dvs huvudbilden eller de för typen karakteristiska detaljerna), täcker beskrivningen *inte* de förekommande variationerna, medan i andra hänseenden möda lagts ner på att ange bl a hur lång den övre spetsen på fransidans stjärna är, en detalj som slumpvis varierar från mynt till mynt, beroende på någon form av teknisk skada vid mynttillverkningen som råkar sammanfalla med stjärnans mittaxel och därvid tyckes dra ut spetsen inte enbart till den romboidiska fyrkanten ovanför, utan ibland över hela myntet.

Torgny Lindgren: Sveriges mynt 1719–1776. Sthlm 1953.

Anmärkas bör, att valsverksprägling infördes i Sverige 1625 och upphörde 1715. Se *Erik Persson* (Gamby): Mynt- och medaljpräglings-tekniken intill omkring 1800. Kulturens årsbok, Lund 1935, s 87 ff.

Uppenbart är, att det ringa antalet mynt från Karl XI icke räcker till för att, som Thordeman gjort med Loheskatten (The Lohe

Hoard: a contribution the methodology of numismatics, Numismatic chronicle, 6th series, VIII, London 1948, s 188 ff), visa ett proportionellt förhållande till utmyntningskvantiteten för respektive år. Här nedan är dessa siffror, som trots allt gett anledning till nå-

Forts s 162

TABELL:

År	Antal präglade 1-ören i daler s.m.	Antal i penningpungen
1669	62 053	1
1673	100 594	1
1675	54 020	2
1676	49 850	2
1677	102 700	5
1678	45 900	1
1679	8 400	–
1680*	19 687	2
1683	10 500	3
1684	8 662	–
1685	17 220	1
1686	18 060	2

*Slagna 1681 (Wallroth, a.a. s 105).

gra kommentarer, angivna (mellersta kolumnen enligt Wallroth, Sveriges mynt 1448–1917, Numismatiska meddelanden XXII, Stockholm 1918).

Om man nu, som sagt, skall anse sig kunna utläsa något av ovanstående tabell, så är det att den proportionella ökningen för de sista präglingsåren är uppenbar, nämligen fr. o. m. 1680 (eller rättare 1681, då 1-ören med förstnämnda årtal är slagna påföljande år). Författaren vill påpeka, att förordningen om nedsättningen av kopparskillemyntets vikt kom år 1680 (J. Volontis: Kopparmyntningen i Sverige 1624–1714, Lund/Helsingfors 1936, s 154) – utan att fördenskull vilja påstå, att den obetydliga teoretiska viktskillnaden, ca 2 gram, skulle ha haft någon betydelse. Viktuppgifterna tyder knappast på att myntförordningarna följts med större noggrannhet. På enskilda årtals förekomst kan man tydligen ej alls bygga något; 1679 och 1684 med sina låga präglingsciffror är ej företrädda alls, medan 1683, då nästan lika få mynt utgavs, representeras av 3 exemplar!

Det sista årtalet är 1686, dvs det år då präglingen av 1 öre i koppar upphörde. De yngre myntens goda konservering gör det troligt att penningpungen skänkts till kyrkan relativt snart efter 1686.

Den andra penningpung med innehåll av mynt som skall skildras är avbildad på fig 3. Förf fick på 1960-talet tillstånd att publicera den av dåvarande ägaren, herr Gervid Löfberg, Norrköping.

Pungen är inte av den vanliga långsträckt typen, utan mera väskliknande samt tillverkad av skinn (svin eller nötkreatur) och har ursprungligen varit färgad (i rött?); måtten är: nedtill 22 cm, upptill 14 cm och höjd 15 cm. Till höger sitter ett påsytt band kvar; ett liknande har funnits till vänster. Genom dessa har man kunnat trä en rem el dyl, varigenom pungen kunnat bäras kring livet.

I pungen låg 108 st 2 öre s.m. från åren 1746–1768, fördelade på följande sätt och jämförda med den kända utmyntningen:

Alltför vittgående slutsatser enligt "Thordemans lag" kan inte dras av detta material. Det är dock intressant att åren 1755 och 1757 helt

3. Penningpung av väskliknande typ, sannolikt från Gotland och daterad till 1700-talet. Den innehöll 108 st. 2 öre s.m. 1746–1768. Privat ägo.

saknas – vi vet, att då slogs mycket få mynt (19 200 resp 379 200).

Framlidna docent Anna-Maja Nylén vid Nordiska Museet, som jag har haft förmånen att få konsultera, har påpekat att förekomsten av penningpungen har ett direkt sammanhang med klädedräkten: de medeltida klädesplaggen gav ringa plats åt fickor, varför en buren penningpung var vanlig både för män och kvinnor, medan till de vida kläder som brukades under nyare tiden denna ersattes med fickor. Folkdräkten, som är konservativ, behöll dock på många håll väskan som en dekorativ komponent. Någon dylik är det emellertid inte fråga om här.

Pungen med sina mynt inropades i mitten av 1920-talet på en auktion i Visby efter Sofi Pålsson, Visborgsgatan 14; denna dam hade varit hushållerska hos en lanthandlare, som hon ärvde. Denne hade köpt mynten, som uppges ha hittats "på en vind i ett gammalt hus".

Pungen har, som ovan framhållits, icke ingått som en bestämd deltalj i en folkdräkt och den kan icke sägas ha ett utförande som är karakteristiskt för en viss landsända.

ANDRA EXEMPEL

Fynd av penningpungar med kvarliggande mynt är inte vanliga, i synnerhet inte så välbevarade som dessa. Den föregående är påträffade vikingatida silvermyntskatten från Eskilstuna (se E. Lindberger och K. Jonsson i MYNTKONTAKT 1978/3, s 66) låg i en pung av läder, hopbunden upptill och trasig nedtill, och denna i sin tur i ett blyhölje. Skatten från Blidsbergs kyrkogård i Västergötland, nedlagd i början av 1200-talet (Nils Ludvig Rasmusson: Kungl. Myntkabinetet, Sthlm 1956, Nordisk numismatisk årsskrift 1957–58, Sthlm 1958, s. 265f, och rapport av landsantikvarie I. Wallin, i Antikvariskt-Topografiska Arkivet), var synbarligen förvarade i en på mitten hop-

År:	Antal:	Prägling:	År:	Antal:	Prägling:
1746	6 st		1762	12 st	4 339 200
1747	8 st		1763	5 st	Okänd
1748	10 st		1764	2 st	5 496 000
1749	10 st	Okänd	1765	8 st	5 304 000
1758	1 st		1766	13 st	4 296 000
1759	9 st		1767	3 st	4 665 600
1760	9 st		1768	5 st	Okänd
1761	6 st		17??	1 st	—

snörd, tyvärr helt förmultnad pung. Undersökningen av Korsbetningsgravarna från 1361 vid Visby resulterade som bekant bl a i att några ytterst viktiga myntfynd gjordes; ett av dessa förvarades i en delvis bevarad pung, av allt att döma av samma typ som det här behandlade, 300 år yngre (Bengt Thordeman: Myntfynden i Korsbetningens massgravar, Fornvännen 1932, fig. 26. En liknande – utan mynt men bättre bevarad – som påträffats vid Stora Nygatan i Stockholm avbildas av honom som fig. 27). 1960 inlöste Kungl. Myntkabinettet en vid sprängning i Överberg, Sveg, Härjedalen, framkommen sämskskinnspong och ett i denna förvarat mynt, ett kopparöre 1639 (Nils Ludvig Rasmusson: Kungl. Myntkabinettet, Stockholm 1960, Nordisk numismatisk årsskrift 1961, s. 177). Den är tyvärr skadad, men efter konserveringen kan man se, att den är prydd med fransar av läder. Snörningen upptill är bevarad, medan botten är trasig, fig. 3. Dess utförande är något mera påkostat

4. Penningpung påträffad 1960 i Överberg, Sveg, Härjedalen. Kungl. Myntkabinettet.

FRÅGE-SPALTEN

Om du vill göra en fråga om ett mynt eller något annat föremål i din egen eller någon annans samling eller du vill diskutera någon uppgift i den numismatiska litteraturen, så skriv till MYNTKONTAKTS FRÅGESPALT.

Skicka gärna med ett tydligt foto av föremålet. Avritningar, blyerts-kalkeringar och sådant duger inte.

Men skicka inte in frågor rörande samlarvärdet på dina föremål. Frågor om värdet besvaras inte.

Skriv helst på maskin och bara på en sida av papperet. Underteckna med namn och adress; anonyma brev publiceras inte.

Suomalaiset lukijamme voivat, jos niin haluavat, kirjoittaa kysymyksensä suomeksi. Me käänämme mielellämme kysymykset suomesta ruotsiksi.

Fråga:

Undertecknad vore tacksam att få svar på vad slags mynt, som är avbildat på bifogade foton.

Sven Käck, Jönköping

Svar:

Myntet är 1 Pfennig 1693 för Braunschweig-Wolfenbüttel. Omskriften DG. RUD. AUG. & ANT. UL. DD B. & . L står för Dei Gratie Rudolph August & Anton Ulrich (1685-1704) Duces Braunschweig-Lüneburg. Mellersta huset Braunschweig-Lüneburg, linjen Dannenberg, ärvde 1635 Wolfenbüttel och kallas därefter nya huset Braunschweig-Wolfenbüttel. Man bibehöll emellertid B(raunschweig) & L(üneburg) på mynten.

Frank Olrog

än Häradsammars-pungens. Kanske var det en "örespung" av den typ, varom Agneta Horn talar i ett brev till sin morfar, Axel Oxenstierna. Se härom närmare i: Agneta Horns leverne efter Ellen Fries efterlämnade manuskript utgifvet med tillägg af Sigrid Leijonhufvud, Sthlm 1908, s. 178 (brev 28 april 1642). Det framgår ej om den var av tyg eller skinn. För bilder av skinnpungar från Tyskland, erinrande om den här behandlade, men från 1500-talet, se Ludwig Veit: Handel und Wandel mit aller Welt, München 1960, pl. 49. Dessa hänvisningar har lämnats förf av framlidne förste antikvarie Nils Ludvig Rasmusson.

Från utlandet vill förf nämna ytterligare ett exempel. I slutet på 1830-talet påträffades i Rochester, England, vid rivning av ett hus en sämskskinnspong med 158 silvermynt från 1500- och 1600-talen, de yngsta från Karl I. Tyvärr anges ej dess utseende (Gentleman's magazine, London, August 1838, s 181).

Xenia Myntmessa

Samlarföreningen Skaraborgarens Myntsektion i Skövde kommer även i år att ordna en myntmessa. Det blir den 17-18 november liksom förra året på restaurang Xenia.

Ett flertal ledande mynthandlare kommer att finnas på plats. En utställning är planerad, där föreningens medlemmar kommer att visa sina samlingar.

Förra årets myntmessa blev en stor succé med närmare tusen besökare under de båda dagarna. Arrangörerna hoppas på lika stort intresse även denna gång.

Svenska besittningsmynt

Kungl myntkabinettets sal med svenska besittningsmynt har åter öppnats. Ett besök är väl värt besväret.

PROVSEDLAR PÅ AVVÄGAR

Av TORGNY LINDGREN

Sverige, som en gång hade varit ett föregångsland på sedelutgivningens område, hade i början av 1800-talet sackat efter i utvecklingen. Bankoutskottet vid 1823 års riksdag anmodade därför bankofullmäktige att söka anskaffa ett lämpligare sedelpapper och förbättra trycket, så att sedlarna blev hållbarare i cirkulationen bland allmänheten och svårare att efterapa och förfälska.

Myntproberaren Carl Abraham Broling fick 1828 lägga fram förslag till några sedelvalörer i s.k. konstsvärningsgravyr – en teknik, som dittills inte hade prövats i Sverige (Torgny Lindgren, Riksbankens sedelhistoria 1668–1968, Sthlm 1968, s. 123ff).

Egendomligt nog fick tidningsutgivare tillåtelse att låna Brolings originalplåt för att avbilda ett sådant sedelförslag, långt innan det ännu hade hunnit dryftas i alla instanser.

I veckotidskriften *Arkiv för Hus-hållningen och Näringarne* för den 28 februari 1829 finns sålunda som plansch 2 ett avdrag i naturlig storlek, på styvare papper, av ett förslag till en sedel å 10 riksdaler banko med året 1830. På planschens baksida finns en tryckt redogörelse för det avbildade sedelförslagets tillkomst.

En avbildning av samma sedelförslag – likaledes i naturlig storlek och gjort från originalplåten – finns som plansch 31 i månadstidskriften *Magasin för Konst, Nyheter och Moder* för augusti 1829; även den har en kort text tryckt på baksidan (ill. 1a och 1b).

Det föreligger alltid fara för att sådana exakta avbildningar av sedelförslag missbrukas på det sättet, att förslagna individer försöker begagna dem som betalningsmedel i allmänna rörelsen. Vi kan här berättas om ett tillfälle, då en av de nyssnämnda avbildningarna lämnades i betalning i en salubod i Stockholm – märkligt nog 23 år efter avbildningens tillkomst! Händelsen finns omtalad i Stockholms Dagblad för den 5 mars 1852; där berättas följande.

Mamsell Sofia Strömberg, som idkade handel med begagnade klä-

der på Södermalm i Stockholm, anmälde den 3 mars 1852 för traktens polismän, att en okänd kvinna hade kommit in i hennes bod och tillhandlat sig en kjol och en kofta; i betalning för dessa klädesplagg hade hon lämnat en sedel å 10 riksdaler banko. Så mycket skulle kläder-

na inte kosta, men kvinnan hade inte väntat på att få tillbaka vad hon hade betalat för mycket, utan hon hade tagit kläderna och skyndat ut. "Detta förhållande ansågs naturligtvis misstänkt, hvarföre den okända kvinnan eftersattes och ertappades samt blef till boden återförd. Sedeln granskades närmare och befanns vara utan allt värde. Den hade efter tryckt anteckning å baksidan tillhört *sjetten årgången af magasin för konst, nyheter och moder* och, efter hvad antagas kan,

Ill 1a. Sedelförslag publicerat i *Magasin för Konst, Nyheter och Moder*.

De valörer som Banko-Styrelsen föreslagit å dessa nya sedlar, äro: på 1, 3, 10, 25, 100 och 500 R:dr, likväl med olika tryck, format och färg på papperet.

Ill 1b. Sedelförslagets baksidestext.

blifvit derifrån utklippt. Sedeln är ställd på 10 rdr bko att af Rikets Ständers bank betalas vid uppvisandet och försedd med åretal 1830. Såsom konstprodukt är den synnerligen nätt och vacker. Nederst å densamma står tecknad: *grav. i stål af C.A. Broling.* – Vid polisförhör den 4 mars 1852 uppgav kvinnan, som hade försökt prångla ut "sedeln", f.d. korrektionshjonet, smedarbetarhustrun Anna Strandberg, att hon hade "bekommit sedeln af en machinist såsom afbetalning å skuld för logis m.m.". Vi har inte undersökt vilken påföljd, som utprånglingsförsöket medförde för Anna Strandberg.

Brolings vackra sedelförslag stannade på förslagsstadiet. Vi fick aldrig någon sedel med det utseendet. Det är värt att lägga märke till att Broling hade tänkt sig, att det norska yxbärande lejonet skulle finnas med i riksvapnet upptill på sedeln.

Vid 1828–30 års riksdag bestämdes, att riksbankens sedlar skulle lyda å vissa jämna belopp i riksdaler banko, nämligen 500, 100, 25, 10, 3 och 1 riksdaler (Lindgren a.a., s. 126ff). Åtminstone till tre av dessa valörer utfördes prov medelst avdrag av originalplåtar på det fastställda lamellerade och färgade sedelpapperet.

En sådan provsedel å 1 riksdaler banko på gult papper lämnades in till banken den 2 april 1835 av lär-gossen Nyström hos perukmakaråldermannen Engström i Stockholm. Nyström uppgav inför bankokommissarierna, att han ungefär tre veckor tidigare hade växlat till sig provsedeln ur sin husbondes kassalåda.

Perukmakaråldermannen Engström tillkallades och uppgav, att provsedeln förmodligen hade lämnats till honom av en högförnäm kund, nämligen "Hans Excellence. En af Rikets Herrar Herr Öfverste Marskalken m.m. Grefve Jacob De la Gardie". De la Gardie hade i betalning för en hårklippning för någon tid sedan lämnat en hopvikt sedel å 8 skillingar banko, som Engström utan att öppna den hade lagt ner i kassalådan. Engström trodde nu, att provsedeln av misstag hade följt med 8-skillingssedeln: när han blev uppkallad till banken, hade han nämligen anställt förhör med sina arbetare och då fått reda på att

dessa ungefär en kvart efter det att De la Gardie hade lämnat lokalen hade fått syn på provsedeln i kassalådan och låtit Nyström växla till sig den.

Två dagar senare lämnade Engström till bankokommissarierna ett intyg från De la Gardie av följande lydelse:

"Då jag härom dagen lät klippa mitt hår hos Herr Engström, och skulle betala, lärar af ett misstag ifrån de öfrige sedlarne utfallit ett prof uppå de nye föreslagne sedlarne hvilket jag erhållit af en Bankens ledamot, samma sedel har idag blifvit mig förevisat, och önskade jag gerna af Commissariatet den vid tillfälle återfå.

Som Herr Engström begärt af mig detta betyg lämnar jag det med nöje, och tagande på min Ed att förhållandet är sådant jag det här ofvan nämt.

Stockholm den 4 April 1835.

Jacob De la Gardie".

Sedan detta intyg blifvit uppläst, fann bankokommissarierna ingen anledning att vidare höra Engström eller hans arbetare.

Bankokommissarierna ansåg inte, att de kunde bifalla De la Gardies önskan att få tillbaka provsedeln, utan den skulle korsas över och förvaras i banken (ill. 2).

Under höstmärknaden i Falun i oktober 1851 tog "qvinnspersonen" – som hon kallas i alla handlingar i målet – Lisa Lundstedt i växel av en okänd person emot en provsedel å 25 riksdaler banko på grönt papper. Hon lämnade i sin tur

provsedeln i betalning, då hon köpte kreatur av en man från Bjursås. Denne blev emellertid av kyrkoherden i sin församling "upplust om sedelns beskaffenhet" och tvingade Lisa Lundstedt att ta tillbaka den.

Då gick Lisa Lundstedt till landshövdingen i Falun med provsedeln. Hon hävdade att hon tagit emot den "utan förstånd om dess odugliga beskaffenhet". Hon begärde ersättning av banken, efter-som hennes förlust ytterst berodde på oaktsamhet från dess sida, "derigenom, att omförmälde sedel kunnat från bankens vård obehörigen utkomma och spridas bland en okunnig allmänhet, på sätt nu egt rum".

Landshövdingen vidarebefordrade Lisa Lundstedts ersättningsyrkande till banken och yttrade därvid, att det inte fanns anledning att betvivla hennes uppgift om åtkomsten.

Bankofullmäktige ställde sig positiva till Lisa Lundstedts begäran. Både papperets beskaffenhet och gravyren i provsedeln överensstämde med sedelvalören 16 2/3 riksdaler banko. I skrivelse den 5 februari 1852 till bankoutskottet framhöll bankofullmäktige detta och frågade, om inte "någon ersättning må lemnas bemälda Lundstedt, hvars oförstånd att såsom verklig sedel emottaga den ifrå-gavarande prof-blanketten torde åtminstone till någon del ursäktas

Forts s 166

Ill 2. Provsedel på 1 riksdaler banko. Foto: Jüri Tamsalu.

af den mängd olika sedlar, hvilka nu löpa i allmänna rörelsen."

Det dröjde emellertid nästan två år, innan ständerna kallades in till riksdag; först den 10 januari 1854 kunde bankoutsrottet bevilja Lisa Lundstedt ersättning med 16 2/3 riksdaler banko. - Den av Lisa Lundstedt i god tro emottagna och åter utgivna provsedeln finns nu i riksbankens samling (ill. 3).

I riksbankens samling finns också en liknande provsedel å 10 riksdaler banko (ill. 4).

Emellertid bestämde ständerna vid 1834-1835 års riksdag, att riksbankens sedlar skulle lyda å vissa jämna belopp i riksdaler riksgälds, även om valörerna därigenom blev brutna tal, när de uttrycktes i riksdaler banko (Lindgren, a.a., s. 131f; ill. 67-73). Det arbete, som hade lagts ner på framställning av sedlar å jämna belopp i bankoräk-

ning, blev därigenom till stor del bortkastat.

När bankofullmäktige förklarade, att Lisa Lundstedts oförstånd åtminstone till någon del ursäktades "af den mängd olika sedlar, hvilka nu löpa i allmänna rörelsen", måste det rimligtvis i första hand vara den rika floran av privatbankssedlar, som åsyftades.

Vår nya stora
PRISLISTA Nr 21

Innehållande
MYNT - SEDLAR -
MEDALJER

- SAMLARPORSLIN m m kan
Nu rekvideras kostnadsfritt av
seriösa samlare.

**NORRTÄLJE
MYNTHANDEL**

Box 4, 761 00 Norrtälje
Tel 0176-168 26

Ill 3. Lisa Lundstedts sedel. Foto: Jüri Tamsalu.

Ill 4. Provsedel på 10 riksdaler banko. Foto: Jüri Tamsalu.

SVENSKA SEDLAR

10 kronor	1908 1	375:-
10 kronor	1910 1/1+	350:-
10 kronor	1912 1+	700:-
10 kronor	1913 01a0	1300:-
10 kronor	1915 1/1+	325:-
10 kronor	1916 1/1+	450:-
10 kronor	1917 1	275:-
10 kronor	1920 01	900:-
10 kronor	1922 1+	175:-
10 kronor	1925 0	1100:-
10 kronor	1940 01a0	105:-
10 kronor	1941 01	200:-
10 kronor	1942 0	180:-
10 kronor	1943 0	175:-
10 kronor	1945 0	110:-
10 kronor	1946 01a0	325:-
10 kronor	1951 0	55:-
10 kronor	1952 0	50:-
10 kronor	1963 0 *	80:-
5 kronor	1936 01	185:-
5 kronor	1941 0	95:-
5 kronor	1942 01a0	50:-
5 kronor	1962 0 *	600:-
5 kronor	1963 0 *	150:-
1 krona	1874 1?	90:-
1 krona	1875 1+	150:-
1 krona	1875 1	75:-
1 krona	1914 0	225:-

**PEO MYNT &
FRIMÄRKEN AB**

DROTNINGGATAN 29.
BOX 16 245, S-103 25 STOCKHOLM
TELEFON 08-21 12 10

BERNKONGRESSEN

Kongressmedaljen av Max Bill

Den 9:e internationella numismatiska kongressen ägde rum i Bern den 10-15 september 1979 och upptog i sin deltagarlista 344 namn. Därtill bör tilläggas diverse anhängiga så det totala besökantalet översteg 400. Varje deltagare erhöll en diger portfölj med program, broschyrer och numismatiska småtryck.

Berns universitet var kongressens centrum. I dess föreläsningssalar hölls föredragen och i dess vestibul hade kongresskansliet sin plats. Organisationen fungerade bra och man hade uppenbarligen förbättrats sig väl inför den numismatiska invasionen.

Föredragen var uppdelade på sektioner och varje sektion upptog ett ämne eller ett tema. Så t ex hade sektion 2 rubriken "Primitive

Forms of Money", sektion 5 "Coins and Art History (Portraits)" osv. Den antika numismatiken var tämligen dominerande men naturligtvis fanns det guldorn även inom andra områden.

Tidsgränsen för varje talare var bestämd till 20 minuter. Ett förmiddagspass (kl 10.10-12.20) kunde uppta 6 föredrag. Dessa hölls i en följd möjligen avbruten av en kort kaffepaus. De efterföljande diskussionerna och möjligheterna att framställa frågor rörande det sagda var i sådana fall förlagda efter lunchpausen.

Denna ordning tror jag många fann otillfredsställande. Man vill gärna göra sina frågor omedelbart efter det talaren slutat sin framställning. Ett mindre antal föredrag på vardera en halvtimmes längd

med diskussion efter varje skulle kanske vara mera givande för de flesta.

Svenska Numismatiska Föreningen fick tillfälle att framträda i internationellt sammanhang. Vid den stora, synnerligen påkostade banketten i Berns Casinos gyllene konsertsal framträdde vår vice ordförande Bertel Tingström och dekorerade Gay van der Meer och Peter Berghaus med Elias Brennermedaljen. Denna utmärkelse utdelades på grund av framstående insatser i projektet svenska vikingatidens myntfynd (se MYNTKONTAKT 1979/7 s 139).

Den 10:e internationella numismatiska kongressen kommer att hållas i London 1985. Den internationella numismatiska kommissionen består nu av Robert A. G. Carson, London, president, Kolbjørn Skaare, Oslo, sekreterare, Herbert A. Cahn, Basel, skattmästare, Michael Lawrence Bates, New York, Peter Berghaus, Münster, Ernesto Bernareggi, Milano, Louis Gaillard, Paris, István Gedai, Budapest och Octavian Iliescu, Bukarest.

Frank Olrog

Bertel Tingström med medaljörerna.

MYNT KÖPES OCH SÄLJES

BETALAR BRA
FÖR SEDLAR
FÖRE 1930

Håkan Westerlund
Mynthandel

Vasagatan 42
111 20 Stockholm
Tel. 08-11 08 07

MEDALJFEST I LISSABON

Kongressmedaljen av José Candido, Portugal.

Kongressen öppnas. Från vänster medaljsamlaren Cancellia de Abreu, Lars O Lagerqvist, Portugals kulturminister Adérito Sedas Nunes, chefen för Gulbenkian Foundation José de Azeredo Perdigão, samt stående generalsekreteraren i arbetsutskottet Carlos Baptista da Silva

FIDEMs (Fédération Internationale de la Médaille) kongress och utställning av modern medaljkonst i Lissabon den 2-7 september var för deltagarna en omväxlande och intressant upplevelse. Föredrag, mottagningar och utflykter avlöste varandra i tät följd. Huvudkvarter för kongressen var förlagt till de synnerligen eleganta Gulbenkian Foundations lokaler, där också insända medaljer var utställda. Materialet var uppdelat i två huvudgrup-

per, nämligen dels sådana som insänts till tävlingen om Internationella Barnaårets bästa medalj och dels ca 30 länders medaljer.

Barnaårets medaljer var placerade i montrar i en lång rad. De skulle undergå speciell granskning av en jury för utseende av den bästa. Denna form av tävling kan ge anledning till vissa funderingar. Borde inte konstnär och nation vara anonyma för jurymedlemmarna? När det gäller ett tema som Barnaåret

hade en bestämmelse om att all text skulle vara på franska kanske varit lämplig. Den vinnande medaljen är ett verk av den framstående portugisiska konstnären Helder Baptista.

Nationernas medaljer var ordnade efter länder i två stora salar. Mängden var överväldigande. Katalogen, vari dock även Barnaårets medaljer ingår, upptar 1 572 nummer fördelade på 32 nationer. Tyvärr är den tjocka boken ej paginerad. Sverige representerades av 12 konstnärer, som tillsammans ställde ut 40 medaljer. Enligt uppgift finns det en bestämmelse att medaljer äldre än 10 år ej får vara med. Trots detta presenterades objekt t o m så gamla som från 1924 (Västtyskland). FIDEMs kongresser äger rum med två års mellanrum. En tanke som ligger nära till hands är att endast medaljer som producerats efter föregående kongress borde komma i fråga.

Vid genomgång av det mångskiftande materialet torde de flesta undrat var gränsen mellan medalj och småskulptur egentligen ska dras. Detta spörsmål togs också upp i debatten och troligen kommer regler härom att fastställas till nästa kongress 1981.

**Kungl Myntkabinettet,
Statens museum för
mynt-, medalj- och
penninghistoria**

Narvavägen 13-17, 2 tr
Stockholm

(Buss nr 42, 44 och 69
till Historiska museerna,
tunnelbana till Karlslplan)

**Ny tillfällig
utställning
Moderna ungerska
medaljer**
Utställning av 170 moderna
ungerska medaljer av
35 konstnärer
oktober-november

Museet:
Måndag - fredag 11-16
Lördag och söndag 12-17

I förgrunden Anne Strøm, Universitetets Myntkabinett, Oslo. Øyvind och Solveig Hansen, Den Kgl Mynt, Kongsberg, Léo Holmgren, Stockholm.

Deltagarlistan upptar 238 namn varav ej mindre än 41 var samlare, konstnärer och andra intresserade från Finland. Övriga skandinaviska länder kunde tillsammans räkna 22 representanter.

FIDEMs nuvarande presidium består av Lars O Lagerqvist, Sverige, president, Gay van der Meer, Nederländerna, vice president, Claude Arthus-Bertrand, Frankrike, generalsekreterare och Fernand Lembourbé, Frankrike, skattmästare. Svensk huvuddelegat är skulptör Berndt Helleberg, Åkersberga.

Frank Olrog

Parvine Curie, Frankrike: "Temple II". Medalj eller skulptur?

Den segrande Barnårsmedaljen av Helder Baptista.

LANZ GRAZ

AUKTION XIII

den 23 november 1979 på Hotell Daniel i Graz

MEDELTIDEN

BÖHMEN - MÄHREN

Denarer, brakteatrar och groschen från de böhmiska och mähriska dynastierna präglade i Böhmen, Mähren, Schlesien, Luxemburg, Österrike, Steiermark och Kärnten. Kontramarkerade Pragroschen.

Denarer från Stadt Eger.

Med över 800 mynt utgör denna auktion det största utbudet på årtionden inom detta specialområde.

AUKTION XIV

den 24 november 1979 på Hotell Daniel i Graz

TYSK-ROMERSKA RIKET HABSBURGSKA HUSET - LOTHRINGEN

1740-1806

MYNT OCH MEDALJER

de flesta i silver. Över 1000 mynt, delvis sällsynta och många av hög kvalitet, från tiden för Maria Theresia, Franz I, Josef II, Leopold II och Franz II ur gamla specialsamlingar.

Rikt illustrerad katalog sv kr 25,-

MÜNZHANDLUNG LANZ
Hauptplatz 14 Postfach 677
A-8011 GRAZ/Österreich

Mynt till försäljning på våra kommande auktioner emottages fortlöpande.

KRING MEDALJEN ÖVER KRONPRINS GUSTAV ADOLFS EXAMEN 1786

Av TORGNY LINDGREN

Gustav III:s äldsta son, kronprins Gustav Adolf (sedermera kung Gustav IV Adolf), var född den 1 november 1778. Den 7 juni 1786, då kronprinsen sålunda var 7 1/2 år, lät Gustav III genom lantmarskalken och de ofrälse ståndens talmän vid den då pågående riksdagen inbjuda stånden att utse representanter att bevista den examen, som samma dag skulle hållas med kronprinsen, för att de skulle erfara hans framsteg i studier. Adeln utsåg 18 och de ofrälse stånden vardera 9 deputerade; därjämte deltog lantmarskalken och de ofrälse ståndens talmän.

Dagen därpå redogjorde lantmarskalken och talmännen var i sitt stånd för förhöret med kronprinsen. Lantmarskalken yttrade helt kort, att kronprinsens framsteg i studier "vida öfverträffade hvad man kunde förmoda". I de ofrälse stånden ådagalade talmännen mycket rojalistiska tänkesätt och skildrade hänfört kronprinsens för sin ännu späda ålder utomordentligt stora kunskaper.

Prästeståndet beslöt den 10 juni föreslå medståndet, att en stor deputation från alla fyra stånden skulle uppvakta kungen och frambära rikets ständers tacksamhet för hans ömna och faderliga omvårdnad vid konprinsens uppfostran. Detta förslag bifölls samma dag av samtliga övriga stånd.

Borgarståndet önskade emellertid, att ständernas tacksamhet och glädje skulle markeras ytterligare.

Initiativet togs av borgmästaren i Västervik Christopher Spaak, som i anslutning till beslutet om en stor deputation "väckte fråga att ytterligare bibehålla minnet af denne glada händelse". Borgmästaren i Eksjö, lagmannen Johan Lorentz Munthe yttrade då, "att detta vore visserligen ibland de gladaste ämnen för rikens ständer att få visa det höga kongl. huset sin underdåniga tacksamhet och at minnet där-af borde på ett utmärkt sätt bevaras

för all framtid, antingen genom en crachât eller en medaille".

Två Stockholmsrepresentanter, rådmannen Anders Wallin och grosshandlaren David Schinkel, "föreslogo en medaille såsom tjenligaste utvägen, och hvilken medaille herr Schinkel tyckte böra blifva af största sorten, som ståndet genast enhälligt biföll".

Förslaget att rikets ständer skulle låta prägla en medalj till minne av kronprins Gustav Adolfs examen den 7 juni 1786 inför ståndens representanter bifölls samma dag av adeln och prästeståndet och den 13 juni också av bondeståndet. Så vitt framgår av ståndens protokoll diskuterades inte inom något stånd hur kostnaderna för medaljen skulle täckas.

Finansieringsfrågan togs upp i bankoutskottet den 14 juni av riksrådet greve Axel von Fersen. Då ständerna inte hade anvisat medel till kostnadens bestridande för den beslutade medaljen, yrkade Fersen, att bankoutskottet skulle föreslå de tre högre, bankgaranterande stånden, att medaljen skulle slås på rikets ständers banks bekostnad och genom bankofullmäktiges försorg. Fersen befarade, att stånden i annat fall vid något av sina allmänna sammanträden utan att höra ban-

koutskottet skulle lämna banken ett sådant uppdrag, "at stånden in plenimmediate åläggas banquen en sådan skyldighet", som han sade. Han ansåg, att stånden inte borde ta omedelbar befattning med disposition av bankens medel. Fersen delade en vid denna tid allmän uppfattning, att alla ärenden rörande banken först skulle beredas i bankoutskottet. Övriga ledamöter av bankoutskottet instämde i Fersens förslag.

Bankoutskottet uttalade samtidigt sin önskan, att den beslutade medaljen skulle bli av samma storlek som den, som rikets ständer lät slå 1761 i anledning av att kronprins Gustav (sedemera kung Gustav III) då fyllde 15 år. Denna medalj beskrivs av B. E. Hildebrand, *Sveriges och svenska konungahusets minnespenningar* etc, II, Sthlm 1875, s 141, nr 4. Vi avbildar medaljen här (ill 1).

Vidare önskade bankoutskottet, att stämparna till medaljen skulle graveras av myntgravören professor Gustav Ljungberger.

Med hänsyn till att medaljen inte kunde förväntas bli färdig före riksdagens avslutande borde bankofullmäktige få i uppdrag att å rikets ständers vägnar överlämna exemplar av medaljen i *guld* till kungen, drottningen och övriga kungliga personer samt till kronprinsens guvernör riksrådet friherre Fredrik Sparre ävensom i *silver* till riksråden och till dem, som hade deltagit i undervisningen av kronprinsen.

Stånden biföll bankoutskottets förslag. Genom protokollsutdrag den 19 juni överlämnade bankoutskottet till bankofullmäktige uppdraget att verkställa rikets ständers

Ill 1. Rikets ständers medalj till minne av kronprins Gustavs 15-årsdag 1761.

beslut om prägling av en medalj över kronprinsens examen den 7 juni 1786.

Bankofullmäktige beslöt den 26 juni att vända sig till vitterhetsakademien och utbe sig "idéen och öfverskriften" till medaljen. Två av bankofullmäktige, som tillika var ledamöter av vitterhetsakademien, åtog sig att framföra bankofullmäktiges anhållan i akademien: de var bankofullmäktiges ordförande kanslirådet greve Gustav Fredrik Gyllenborg, den kända skalden, och kanslirådet Jakob von Engeström.

Vitterhetsakademien godkände den 16 augusti 1786 ett förslag av dåvarande expeditionssekreteraren Gudmund Göran Adlerbeth, att medaljen skulle få följande utseende:

Åtsidan: Gustav III i bröstbild med namn och titel.

Frånsidan: Minerva, vishetens gudinna, leder vid handen fram kronprinsen, som bär krona och mantel, till en kvinna, som symboliserar Sverige. Kvinnan håller med högra handen en sköld med tre kronor och sträcker, med framböjd hållning, vänstra handen mot kronprinsen.

Vitterhetsakademien fastställde också Adlerbeths förslag till inskription på frånsidan, nämligen orden *Aevi deliciae praesentis spesque futuri*, som kan översättas: Närvarande tidsålders glädje och en kommande tidsålders hopp. I regel brukade medaljinskriftioner vid denna tid hämtas från någon klassisk latinsk författare, men den nu fastställda inskriptionen kan vara komponerad just för denna medalj:

enligt vitterhetsakademiens protokoll trodde nämligen Adlerbeth denna vers "änkönt ej lånt ur någon auctor, uttrycka de känslor hans kongl. höghet i svenska bröst väcker".

Adlerbeth hade också föreslagit, att avskärning, "exerguen", under figurkompositionen på frånsidan skulle innehålla följande långa och svassande text: *Ingenium Pr. Haer. annor. modum superans plaudentibus Ordd. R. VII Jun. MDCCLXXXVI*; textens innebörd kan återges sålunda: Inför de beundrande ständerna den 7 juni 1786 visade kronprinsen en fattningsförmåga utöver sin ålder. Vitterhetsakademien godkände med viss tvekan denna inskrift; det befarades, att det skulle bli svårt för Ljungberger att få in den långa texten i avskärningen och en kortare text ställdes därför i utsikt.

På basis av vitterhetsakademiens beslut om medaljens utseende gjorde Ljungberger upp en ritning till medaljen, som visades för bankofullmäktige den 13 september. Gyllenborg tog med sig ritningen för att visa den i vitterhetsakademien. Ritningen har inte kunnat återfinnas. Vitterhetsakademien godkände figurkompositionen på frånsidan men bestämde, att avskärningen skulle innehålla följande text: *Ob felices Pr. Haer. in studiis progressus Ordd. R. S. MDCCLXXXVI*, vilket kan översättas: Rikets ständer lät slå denna medalj över kronprinsens goda framsteg i studier 1786.

Genom banken fick Ljungberger underrättelse om den ändring, som

vitterhetsakademien hade gjort i hans medaljritning. Till bankofullmäktiges protokoll den 3 oktober antecknades, att Ljungberger hade förklarat, att arbetet med att gravera stamarna till medaljen "under närvarande mörcka årstid" torde kräva 3 à 4 månader; i arvode begärde Ljungberger 400 riksdaler specie, vilket bankofullmäktige beviljade.

Graveringsarbetet krävde emellertid längre tid än Ljungberger förmodade: först den 21 april 1787 kunde han överlämna de färdiga medaljstamarna till bankofullmäktige. De befanns "vara förfärdigade aldeles efter herrar fullmäktiges åstundan och hvad af professoren Ljungbergers allmänt kända kapacitet bordt förmodas".

B. E. Hildebrand beskriver ständernas medalj över kronprins Gustav Adolfs examen 1786 i nyssnämnda arbete. Enligt Hildebrand var denna medalj Ljungbergers sista arbete; den framstående gravören avled den 5 november 1787. Vi avbildar medaljen här (ill 2).

Medaljstamarna överlämnades nämnda dag den 21 april till myntmästaren Olof Lidiin, som fick order att låta slå 8 exemplar i guld för kungafamiljens medlemmar och Sparre ävensom 27 exemplar i silver. Till guldexemplaren gick det åt 216 dukater specie, som överlämnades in natura ur bankens behållning. De 27 silverexemplaren fördelades sålunda: 17 till riksråden, 7 till kronprinsens informatorer och kavaljerer, 1 till den kungliga samlingen, 1 till bankens samling och 1 till Adlerbeth, som inventerat medaljen.

Vid bankofullmäktiges sammanträde den 18 maj anmäldes, att 46 ledamöter av senaste bankoutskott, som hade varit med om beslutet om medaljen, hade låtit anteckna sig på kungl myntet att mot betalning erhålla medaljen i silver.

Till bankofullmäktiges protokoll den 9 maj 1787 antecknades, att bankofullmäktige den 2, 3 och 4 maj fått överlämna exemplar i guld av medaljen till kungen, drottningen och övriga kungliga personer. Vid medaljöverlämnandet höll Gyllenborg tal för kungen, drottningen och kronprinsen; den sistnämnda hade nu hunnit bli 8 1/2 år. Manuskripten till dessa tal finns bevarade bland bankofullmäktiges inkomna handlingar i riksarkivet. Talen till

Ill 2. Rikets ständers medalj till minne av kronprins Gustav Adolfs examen 1786.

2.9. maj 1787.

287

Det prof af Rikfena Ständers
kärlek för mig, som herrar banco
fullmäktige öfverlämna uppstayer jag
med all möjelig tacksamhet.
ingen lust är större hos mig, änn
att städse förtjena, svenska mäns,
goda omvända, och att kunna mot
dem och fäderneslandet tillbakars en dag
berisa all min tillgifvenhet utgör
min yppersta önskan.
jag försäkrar herrar banco full-
mäktige om min beständiga aek-
tning och välvilja. /

Ill 3. Kronprins Gustav Adolfs egenhändiga manuskript till tal 1787 med tack för rikets ständers medalj.

kungen och drottningen var jämförelsevis korta och stereotypa, även om Gyllenborg måste tala om kronprinsens "stora och lysande framsteg uti kunskaper och snille" resp "stora och sällsynta framsteg i alla till des höga stånd hörande kunskaper". Talet till kronprinsen var något längre. Gyllenborg anhöll att få överlämna den medalj, som beslu-

tats av rikets ständer "under deras ömaste glädje-rörelser vid e. k. höghets å daga lagde framsteg i alla för des höga stånd nödige och pryddande kunskaper". I talet anspelade Gyllenborg på medaljens inskription: ständerna, ehuru numera åtskilda, hade "från alla landsändar ögonen fäste på eders k. höghet, såsom närvarande tidens glädje och

hoppet för de tillkomande".

Kronprinsen höll ett litet tacktal; även manuskriptet till detta tal, skrivet av den unga tronarvingen med egen hand men alldeles uppenbart efter förlaga, finns bevarat bland bankofullmäktiges inkomna handlingar (ill 3).

UNGERSKA MEDALJER

Museidirektör Olov Isaksson, Tamás Sárkány samt ambassadör Tivadar Iván med fru. Foto: ATA.

Måndagen den 1 oktober hade utställningen "Moderna ungerska medaljer" vernissage på Kungl myntkabinettet i Stockholm. Ungerns stockholmsambassadör Tivadar Iván invigde utställningen efter att ha hälsats välkommen av riksantikvarien Roland Pålsson

Det är nästan 50 år sedan en ungersk medaljutställning visades i Sverige. Under senare år har den ungerska medaljkonsten alltmer uppmärksammats internationellt. Tanken att presentera denna för en nordisk publik väcktes i samband med en utställning under Fédération Internationale de la Médailles (FIDEM) XVII:e kongress i Budapest 1977. Initiativet togs av Gillet för Medaljkonst i Finland, och en mycket uppskattad utställning hölls i Helsingfors under maj-juni i år. Utställningen kommer troligen att visas i Paris efter Stockholm.

Ungerska Nationalgalleriet och den ungerska konstnärsgesamheten har verksamt bidragit till utställningens tillkomst.

Inte mindre än 170 medaljer av 35 konstnärer ställs ut. Tamás Sárkány har på ett berömvärd sätt ordnat den representativa utställningen. Han bär också ansvaret för den utmärkte katalogen.

Utställningen är öppen för allmänheten vardagar kl 11-16, lördagar och söndagar 12-17 under oktober och november. Ingång ge-

nom Historiska Museet, Narvavägen 13-17, 2 tr. Buss nr 42, 44 och 69 till Historiska Museet, tunnelbana till Karlaplan.

F.O.

MYNT & MEDALJER

Sveavägen 96
Fack, S-104 32 Stockholm 19
T-Rådmansgatan
(uppgång Handelshögskolan)
Telefon 08-34 34 23

*Köper • Byter
Säljer • Värderar
Kommissionsuppdrag*

*Mynt • Sedlar
Medaljer • Tillbehör
Numismatisk litteratur*

Öppet: vard. 11-18, lörd. 9-14

ULF NORDLINDS MYNTHANDEL AB

Nyrogatan 36 • Box 5132, 102 43 Stockholm

Telefon 08-62 62 61

KÖPER • SÄLJER • VÄRDERAR
MYNT • SEDLAR • MEDALJER
ORDNAR

Numismatisk litteratur

Lagerkatalog utkommer två gånger årligen

Medlem av Sveriges Mynthandlars Förening

AUKTIONER

- November 10 SVEA Mynt & Frimärkshandel AB, Stockholm på Hotell Anglais, Stockholm.
- November 24 Hirsch Mynthandel AB, Stockholm på Restaurang Oxen, 1 tr, Stockholm.
- November 23-24 Münzhandlung Lanz, Graz, Österrike.

MÄSSOR

- November 17-18 Xenia Myntmässa, Skövde. Arrangör: Samlarföreningen Skaraborgarens Myntsektion, lokal restaurang Xenia.

FÖRENINGAR

FAGERSTABYGDENS MYNTKLUBB sammanträder första helgfria måndagen i varje månad på AB Västanfors Industriens matsal, S Linjan, Fagersta. Upplysningar tel 0223/116 71 e kl 17.00 och 223/172 18 kl 8.30-16.00.

FALU-BORLÄNGE MYNTKLUBB har möten på Kristinegården, Kristinegatan 9-11, Falun 14/11 på Östers Bageri, Gjutgatan 5, N Industriområdet, Borlänge 11/12. Nya och gamla medlemmar hälsas välkomna. Upplysningar tel 023/330 30 kl 07.00-16.00.

FINSPÅNGS MYNTKLUBB sammanträder sista torsdagen i varje månad på Sparbanken Östergötland, Bergslagsvägen 4, Finspång. Upplysningar tel 0122/103 89 el 161 20.

FROSTA NUMISMATISKA FÖRENING har möte med auktion på Fritidsgården, Hörby den 22/11, 20/12 samt 1980 24/1, 28/2, 27/3, 24/4 och 29/5 kl 19.30. Visning från kl 18.30

GÖTEBORGS NUMISMATISKA FÖRENING, mötesdagar 29/11 och 20/12. Föreningen har öppet hus i föreningslokalen, Schackspelets hus, Haga Kyrkogata 3, Göteborg, mellan 18.30-21.00 följande dagar: 5/11, 12/11, 19/11, 26/11, 3/12 och 10/12.

KATRINEHOLMS MYNTKLUBB har möten första helgfria onsdagen i varje månad på Restaurang Storstugan, Stortorget 1, Katrineholm. Upplysningar tel 0150/210 45 el 151 00.

KRISTIANSTADSORTENS NUMISMATISKA FÖRENING har möten med auktion 16/11 och 14/12 på Hemgården, Norretullsvägen 9, Kristianstad.

MYNTKLUBBEN NICOPIA har möten andra onsdagen i varje månad på Pensionärgården, V Trädgårdsgatan 57, Nyköping. Upplysningar tel 0155/131 31, 133 09, 134 29.

NORRKÖPINGS MYNTKLUBB har möten 20/11 och 18/12 i Fritidsgården, Ektorp.

SAMLARKLUBBEN NUMIS, Skellefteå har möten första torsdagen i varje månad i NV-huset, konferensrummet. Upplysningar 0910/186 80.

Brita Malmer

INSTALLATIONS- FÖRELÄSNING

Professor Brita Malmers installationsföreläsning ägde rum tisdagen den 16 oktober i K. Vitterhetsakademins vackra sessionssal på Villagatan 3 i Stockholm. Ämnet för föreläsningen var *Myntcirkulationen i det medeltida Sverige*. Ett hundratal inbjudna lyssnade med intresse på den klagörande och med tydliga bilder väl illustrerade framställningen.

Ordföranden i Humanistisk-Samhällsvetenskapliga Forskningsrådet professor Erik Lönnroth och ordföranden i Ekströmska stiftelsen professor Hans Thornstedt var de första som hyllade dagens installationsföreläsare. Därefter följde inhemska och utländska talare, som alla betygade sin glädje över att Sverige fått en numismatisk professur och att Brita Malmer blev dess första innehavare.

Den Ekströmska professuren kommer säkerligen att innebära en intensivare numismatisk forskning i Sverige och alla intresserade värdesätter detta. Vi tillönskar Brita Malmer all lycka och framgång i hennes nya viktiga värv.

F.O.

Forts s 175

NUMISMATISKA FÖRENINGEN ÖRESUND, Helsingborg har möten första helgfria onsdagen i varje månad på Handelsklubben, Sundstorget 3, Helsingborg. Upplysningar tel 042/26 21 14.

PITEÅ SAMLARFÖRENING har möten tredje fredagen i varje månad. Upplysningar 0911/710 76, 500 17.

SANDVIKEN-GÄVLE MYNTKLUBB har möte den 6/11 kl 19.00 på Folkets Hus i Gävle, och den 6/12 kl 19.00 på Folkets Hus i Sandviken. Upplysningar tel 026/13 11 77, 026/25 26 17 och 026/27 00 19.

SAMLARFÖRENINGEN S:T ERIK, myntsektionen har möten 1/11 och 29/11 kl 19.30 på Karlbergsvägen 32 A, Stockholm.

TÄLJE MYNTKLUBB, Södertälje har möten 15/11 och 6/12 på Föreningsgården, Torekällberget, Södertälje. Upplysningar tel 0755/ 185 68.

VILLSTADSORTENS MYNTKLUBB, Smålandsstenar, har möten med auktion andra måndagen i varje månad kl 19.00 på Finnvedens Sparbank. Upplysningar tel 0371/322 02.

VÄRENDIS NUMISMATISKA FÖRENING, VÄXJÖ håller sammanträde med myntauktion 11/11, myntmessa, 26/11, 12/12 på Restaurang Munken, Norragatan 24, Växjö kl 19.20. Visning 18.20–19.20.

SVAR TILL HARRY ERIKSSON

I oktobernumret har Harry Eriksson fortsatt diskussionen omkring varianterna av 1876 års tvåkronor. På en pressläggningsomständigheterna kunde tyvärr inte i samma nummer inkomma mitt svar härpå, som i stället kommer nu och som jag försöker göra kortfattat.

Jag har aldrig trott och aldrig sagt, att någon av förekommande årtalsförteckningar skulle vara ofelbar. Men jag har självfallet utgått från att bakom medtagandet av vissa varianter och uteslutandet av andra ligger – inte vetenskapliga undersökningar, det vore att begära för mycket men väl – bedömanden och avvägningar, byggda på erfarenheter och studier, i förekommande fall även kännedom om Kinnmarks uppsats av 1964. Nu vill Eriksson uppenbarligen icke godtaga Ahlström-Almer-Hemmingsson eller Glück-Hyllengren men väl Ingvar Nilsson och Arne Lindblad. Att de senare skulle vara mer tillförlitliga än de förra är åtminstone för undertecknad en nyhet. Eller skall vi istället konstatera att det gäller en svårbedömd avvägningsfråga?

I fråga om mynmästarmärkets olika storlekar går jag inte med på att jag "utan vidare godtar (dem) som variantskiljande" – jfr artikeln i MYNTKONTAKT 1979:2, s 35,

spalt 1, där saken behandlas utförligare.

När det gäller att fastställa antalet av en gång präglade mynt utifrån nu bevarade antal exemplar är jag inte lika optimistisk som Harry Eriksson. I vårt fall gäller det ett fåtal mynt – låt vara större eller mindre fåtal – varför statistisk bedömning blir osäker. Vidare får man nog räkna med möjligheten av att flera stamplar kan ha använts men sedan av någon anledning kasserats, innan deras kapacitet till fullo utnyttjats. Så t ex var 1870-talets tekniska utrustning sliten, och ändå förelåg tvång att tillverka mycket stora mängder mynt enligt myntordningen 1873 – jfr också här MYNTKONTAKT 1979:2, s 35!

En ytterligare osäkerhetsfaktor är att nedsmältningen av mynt under indragningen av Oscar II:s mynt kan ha drabbat olika varianter olika.

Att "valspråket på ettörena förlängdes i två etapper 1877–1880" – obs att det står bindestreck mellan årtalen, inte "och" eller komma-tecken – är inte detsamma som att säga att en förändring skedde 1877 och en 1880 utan betyder enligt vad jag vågar påstå är gängse språkbruk att båda förändringarna skedde under perioden fr.o.m 1877 t.o.m 1880 utan att ange exakta årtal för ändringarna under denna period. Att jag uttryckte mig som jag gjorde sammanhänger dels med önskan att skriva kort, dels med det faktum att ändringen fortlöpande skedde under både 1879 och 1880, eftersom båda dessa årtal uppvisar båda valspråklängderna. Eriksson skriver fö att "ändringen gjordes 1879". Det är alltså inte riktigt rätt. "Det som sägs bör väl vara rätt, även om det är aldrig så lite".

Jag respekterar Harry Erikssons kunskaper och energiska sysslande – fö ädagalagda också i andra publikationer än MYNTKONTAKT – med Oscar II:s myntvarianter, men tydligt är att vi har olika sätt att se på dem. Respekterar han inte mitt sätt att resonera eller uttrycka mig, kan jag inte gärna göra mer än jag gjort. Han får ta sista ordet i vårt meningsutbyte, om han än en gång skulle återkomma. För min del är nog samtalet slut.

Med ännu en vänlig hälsning
Gunnar Sundberg

Xenia Myntmessa - Skövde -

Lörd 17 nov kl 12–18
Sönd 18 nov kl 10–16
på Restaurang Xenia.

Flera av landets ledande
mynthandlare deltar.
Utställning. Västsveriges
enda myntmessa.

Samlarföreningen Skaraborgarens Myntsektion

TB MYNT HB

U. Thimberg R. Berglund
Prislista nr 8 sändes gratis
på begäran

**K Ö P E R
B Y T E R
S Ä L J E R**

MYNT & TILLBEHÖR
LITTERATUR

Erstagatan 14
116 36 Stockholm
Tel. 08-41 01 33

Öppethållande:
Vard. 10-18
Lörd. 10-13

AUKTION 13.

Den 24 november kl. 10.00

Lokal: Ingenjörshuset Malmskillnadsgatan 48
Mitt emot vår affär

**Svenska och utländska mynt, sedlar och medaljer,
samt antika mynt och litteratur.**

Bl a 214 utrop på
Oscar II, Gustav V och Gustav VI Adolf.

Katalogen erhålles enklast med 20 kr
till postgiro 70 26 86-7

HIRSCH MYNTHANDEL AB

Etablerad 1893
Malmskillnadsg. 29, 111 57 Stockholm,
Tel. 08/11 05 56

Ingemar Wallin
Myntgalleri AB

+ SVEA = 1

Svea Mynt & Frimärkshandel AB och Ingemar Wallin
Myntgalleri AB har gått samman. Handel med mynt, sedlar
etc äger nu rum i våra lokaler på Stureplan 4.

Vi önskar våra kunder hjärtligen välkomna

SVEA mynt & frimärkshandel AB I. Wallin Myntgalleri AB